

TEATER

"Mörkret. Outhärdligt välskrivet om pappans blev krigsförbrytare.

N agonstans i mitten av föst slutar jag anteckna. Lyset i men hör inte riktigt. Faste den och koncentrerar mig en. Bredvid mig i salongen sväljer den närljudligt, en kvinna öppnar och stuter på. På scenen står skådespelaren och dram Malinovic och hans röst är mild, nästan yske är det just lättheten i de detaljerade vi na som är det mest outhärdliga. Malinovic gestaltar här något annat, men föra i arten är satt denne man i fängelse för i det forna Jugoslavien.

Pjäsen "Pappa, make och krigsförbryta hade urpremiär på Steuermann i Lund ren Danjin Malinovic's andra samarbete och regissören Michael Cocks. I monol hem?" gestaltar han sin egen resa från nien-Herzegovina till en tillvaro som p i Sverige.

Under fem år på 1990-talet träsades der av krig och etniska konflikter. På k grannar som i generationer levit i fress bittra fiender. Inför uppsättningen ha läst domstolsrapporter och fört samf män, som dömts till fängelse för best

I en välskrivet och dynamisk väv av s dokumentära texter närmar han sig sammans med musikern och motspe Omson är han sig själv som tvekar o i hand, samma hand som utfört öve

"Pappa, make och krigsförbrytare" av och med Danjin Malinovic. Turne går vidare till bland annat Landskrona (28/1) och Helsingborg (17/3).

orna i fasaden hade gärna fått mannen raljant och utan ånger

Danjin Malinovic vill vara opar han förstås inte. Porträttet båg och han har ingen förståelse fö ten. Även om avståndstagande inte den annars så starka och För avsikten med pjäsen är in som passerat. Utan att varna f som helst, var som helst.

Släpps nationalistiska kra ningar och uppvigla våld kan menar han och låter mannen "Inte några ensstaka. Maje det finns hopp för er. För mi Pappa och make är man han gjorde allt för och vilje gen.

Nu är han bara krigsförbry

Anne Charlotte Leffler, Alfhild Agrell och Victoria Benedictsson.

Kvinnorna som var större än Strindberg

Ann Lingebrandt läser om tre kvinnliga dramatiker som gick i bränschen för 1880-talets samhällsdebatt.

BOKEN

Birgitta Johansson Lindh
Som en vildfågel i en bur - Identitet, kärlek, frihet och melodramatiska inslag i Alfhild Agrells, Victoria Benedictssons och Anne-Charlotte Lefflers 1880-talsdramatik. Makadam.

"Ja, jag kan inte fördraga kvinnor med hufvud, som det heter", säger Oscar glatt till sin kuvade hustru Viola: "Nej, den kvinnliga älskvärdheten trivdes bäst inom ett trängt omhölje." Det råder ingen tvekan om vilken mansgris han är, den äkta maken i Alfhild Agrells pjäs "Räddad" från 1882. Den feministiska smockan var en väldig succé: bara första säsongen på Dramaten spelades pjäsen 22 gånger. Under fem framgångsrika år fick Agrell inte mindre än sex pjäser antagna. Det innebär att hon, i likhet med Anne Charlotte Leffler, spelades mer än den jämnåriga kollegan August Strindberg.

Under höstens långdragna diskussion om det svala intresset för scenkonst i dagens offentliga debatt, utlöst av en krönika av Johan Hilton i Dagens Nyheter, fanns det anledning att tänka tillbaka på 1880-talet. Då var det på scenen tidens heta frågor - inte minst de om könsroller och jämställdhet - stöttes och blöttes och samhällsdebatten fördes framåt. På

På teatern levandegjordes orättvisor, utmanades konventioner, prövades nya ideal. Och det var i hög grad kvinnorna som gick i bränschen.

teatern levandegjordes orättvisor, utmanades konventioner, prövades nya ideal. Och det var i hög grad kvinnorna som gick i bränschen.

Att något är det mest populära eller uppmärksammas i sin tid behöver förstås inte betyda att det är det bästa, viktigaste eller det som har störst chans att överleva till kommande generationer. Lefflers och Agrells pjäser har på senare år satts upp på nytt och visat sig fullt spelbara, men det finns också inslag som man kan reagera på idag. Känslodrypande melodramatiska utspel, till exempel, hör inte till vad som ger klassikerstatus i våra ögon. Eller för den delen hjältinnor som självuppoffrande väljer att vända tillbaka till familjefällan istället för att frigöra sig.

Hur går det egentligen ihop med ett radikalt emancipationsbudskap? Det har litteraturvetaren Birgitta Johansson Lindh funderat på, och i studien "Som en vildfågel i en bur" närmläser hon pjäser av Agrell, Leffler och Victoria Benedictsson med teman som identitet, kärlek och frihet för ögonen. Man får plöja sig genom en knastertorr akademisk prosa, men poängerna är intressanta.

Istället för att se Ibsen som rättensnöret alla efterapade - det är insinuationen som ligger i den förringande beteckningen "efterklangslitteratur" - lyfter Johansson Lindh fram populära tyska dramer från tiden och ser liknande stildrag. Att få en pjäs anta-

gen var ett nålsöga och det kunde givetvis krävas att man anpassade sig till den rådande smaken. Många pjäser, också av Ibsen, fick kalla handen för att de ansågs moraliskt stötande. För en kvinnlig författare var svängrummet än snävare: både Leffler och Agrell började sin bana anonymt. Benedictsson valde Ernst Ahlgren som sin författaridentitet.

Skulle en kvinna ha kunnat skriva "Ett dockhem"? Efter att ha sett pjäsen och fascinerats menade Leffler i ett brev att den antagligen skulle ha refuserats om hon hade varit författaren: "Man ska heta Ibsen för att så våga trotsa publikens smak."

Men det gick att linda in potentiellt explosivt stoff i en mer konventionell form. Och det vi idag uppfattar som sentimentalitet kunde också vara en strategi för att stegra inlevelsen och låta älskadaren leva sig in i karaktärernas utsatthet. Johansson Lindh ser hur de melodramatiska inslagen används för att förstärka upplevelsen av det patriarkala samhällets orättfärdighet och kvinnornas utsatthet. Även om hjältinnans frigörelse misslyckas gick publiken hem med känslan av att förändring är nödvändig.

Alfhild Agrells tid som dramatikers stora stjärna var kort: när de litterära idealen svängde blev hon själva sinnebilden för den urmodiga indignationslitteraturen och dess könsstrid, och bitterheten i hennes verk kunde till och med tas som en ursäkt för Strindbergs råa kvinnohat. Hon förhånades och glömdes bort, men kanske kan det ändå visa sig att hon blir en vinnare i längden. För som Johansson Lindh påpekar har frågorna om kärlek, sexualitet och maktrelationer knappast spelat ut sin roll. Än svider Agrells sårligheter om den kvinnliga älskvärdheten.

Markle Harry.

lan barns- vara trau- prinses- fotografer ar tvingats lista inför riks ha satt i, och jag är z ha försökt set oavsett nam med. da rationel- kan ta som pera som är och inte vill a den familj ansvarar för.

aktiven ska os beht avfar- en" i den här engliga spek- en kvinna mest lång- sinnebilden och återhåll- Beth II, som os ha svikit

te glömma na som drev te sina tit- drottning- som skild- venen "The e först släpp- väslade in ölkets kär- en som ett apade ett kontrollera- man ligga. obekvänt na förvan a kvar och

SVENSSON

ANN LINGEBRANDT medarbetare på kulturredaktionen

BOEL GERELL författare och kulturjournalist